

Oma äiti opettajana – poikkeuksellinen aloitus koulu-uralle

Aloitin kouluni vuonna 1976 ollessani 7-vuotias. Koulu sijaitsi noin 30 kilometrin päässä Ranuan keskustasta pienessä Ranuan sivukylässä. Koulussa oli tällöin vain reilu 30 oppilasta. Poikkeuksellisen koulutaipaleeni aloituksesta teki se, että ensimmäisenä opettajanani toimi oma äitini ja että koulurakennus oli samalla myös kotini, jossa asuimme. Koulumatkani kuljinkin niihin aikoihin kävellen ainoastaan pihan läpi. Useimmat koulukaverini sen sijaan olivat maalaistalojen lapsia ja asuivat noin viiden kilometrin päässä koulusta, minkä takia kulkivat kouluun taksilla. Luokallani oli kuitenkin yksi tyttö, jonka isä oli myös koulumme opettaja, joten he asuivat myös koulurakennuksen yhteydessä. Luokkia koulussa oli kolme, mutta luokka-asteita perinteiset kuusi. Tämä tarkoitti sitä, että kaikki kolme luokkaa olivat yhdysluokkia. Omalla luokka-asteellani oli minun lisäksi kaksi tyttöä ja yksi poika. Opettajia oli koulussa jokaiselle luokalle yksi ja heistä kaksi, oma äitini ja luokkakaverini isä, olivat koko ajan samat minun siellä ollessani. Sen sijaan kolmannen ja neljännen luokan opettaja vaihtui usein. Koulun henkilökuntaan kuului myös yksi keittäjä.

Koulurakennuksessa oli kaksi puolta, vanha sekä uusi. Vanhalla puolella oli yksi luokkahuone sekä yhdistetty puukäsityötila ja liikuntasali. Kyllä, luit oikein, yhdistetty. Höyläpenkit olivat seinälle nostettavia, jolloin salissa oli tilaa järjestää myös sisäliikuntatunteja. Uudella puolella oli kaksi luokkahuonetta ja se oli ns. isojen puoli. Luokkahuoneissa oli oppilaille perinteiset kannelliset pulpetit ja opettajalle oma pöytä. Koulun piha oli pieni eikä siellä ollut muuta kuin urheilukenttä, jossa pystyi pelaamaan joukkuepelejä. Myöhemmin ollessani ehkä kuudennella luokalla saimme koulun pihalle Eero Mäntyranta Oy:n tekemän kiipeilytelineen, jossa erityisesti pidin siitä, että siinä oli koripallon pelaamiseen tarvittava kori. Se oli hienoa.

Saapuessamme aamuisin luokkaan jäimme seisomaan pulpetin viereen ja opettajan saapuessa tervehdimme häntä yhteisesti, minkä jälkeen saimme istua alas. Koulupäivä alkoi joka aamu aamuhartaudella, jossa luettiin yleensä jokin uskonnollinen ja opettavainen teksti ja lopussa oli laulu, joka laulettiin harmonin säestyksellä. Opetus oli niihin aikoihin todella yksipuolista. Tunnin alussa opettaja kävi tunnin aiheen läpi, minkä jälkeen me oppilaat teimme tehtäviä. Tehtävien tekeminen oli enimmäkseen omatoimista, sillä opettajalla ei ollut siinä vaiheessa enää aikaa ohjeistaa tai auttaa. Välitunnit menivät urheillessa muun muassa pelaten jalkapalloa, hyppimällä pituutta ja talvisin saatoimme jopa hiihtää parin kilometrin matkoja.

Kansankynttilöitä vai leipäpappeja?

Omista opettajistani mieleeni on vahvasti jäänyt eräs miesopettaja, joka toimi opettajanani neljännellä luokalla. Hän astui kyseiseen virkaan erään mukavan naisopettajan jälkeen, minkä takia kontrasti uuteen oli hyvinkin suuri. Opettaja oli selkeästi epävarma itsestään, minkä takia yritti kompensoida sitä

ylimielisellä itsensä korostamisella sekä vahvan auktoriteetin rakentamisella. Tästä tietenkin seurasi se, että me oppilaat ärsyynnyimme ja aloimme pullikoimaan vastaan entisestään. Opettaja oli myös jonkin herätysliikkeen vahva kannattaja, mikä näkyi hänen opetus- ja kasvatustyyliinsään. Opettaja ei siis tullut meidän eikä muidenkaan oppilaittensa kanssa toimeen ja opettaja-oppilassuhde oli kaikkea muuta kuin toimiva. Myöhemmin sain myös kuulla, että kyseisellä opettajalla oli ollut vaikeuksia jo opetusharjoittelussa.

Omaa äitiäni minun on vaikea arvioida opettajana, mutta muut opettajat, jotka minulle sattui, opettivat yleensä asiat suoraan kirjasta, mutta eivät tuoneet opetukseen mitään muuta. Olivat siis niin sanottuja leipäpappeja. Muistan kuitenkin ala-asteajoilta yhden positiivisen kokemuksen reilusta opettajasta. Hän oli erittäin mukava nuori naisopettaja, ei korostanut itseään turhaan, oli tasapuolinen, keskusteli asioista ja oli silminnähdessä innostunut työstään. Tällaiset kansankynttilät olivat kuitenkin oman koulu-urani aikana valitettavan harvinaisia.

Ei tietoaakaan pokemon go:sta tai snapchatista – vapaa-ajalla urheiltiin

Vapaa-aikani vietin pääosin ulkoillessa ja urheillessa. Teimme itse keihäitä, joita heitimme kilpaa, hypimme seiväshyppyjä, työnsimme kuulaa, juoksimme matkaa ja hyppäsimme pituutta. Muistan myös yhden hauskan itse kehittelemämme leikin nimeltä pihlajanmarjasota. Koska ikkunat olivat ke-säisin auki, pystyimme ikkunoista puhaltamaan pihlajanmarjoja puhallustikkujen avulla vastustajia päin. Jakauduimme siis kahteen joukkueeseen, toiset olivat sisällä ja toiset ulkona. Välillä leikkimme olivat myös melko vaarallisia, kuten katolle kiipeämistä ja sieltä alas hyppimistä. Sellaisia olivat sen ajan poikien lempileikit ja niitä leikkimmekin paljon. Isommalla porukalla leikkimme myös kirkonrottaa ja kymmenen tikkua laudalla, joita ilmeisesti pelataan yhä edelleen.

Mitään erityistä harrastusta minulla ei ollut, mutta kaikenlaista urheilua harrastin vapaa-ajallani. Kouluni eräs miesopettaja valmensi minua ja yhtä kaveriani lentopallossa. Kilpaurheilin muun muassa hiihdossa, juoksussa, maastajuoksussa sekä kiekonheitossa, jossa olin piirin paras 12-vuotiaana. Talvisin taas hiihdin todella paljon. Muistan, että saatoinkin hiihtää jopa 1500 kilometriä yhden talven aikana. Urheilemisessä tärkeintä olikin se itse liikkuminen, mutta myös kehityksen huomaaminen. Halusin olla parempi kuin toiset, mikä osaltaan toimi yhtenä motivaattorina.

Yläaste - kyseenalaistamisen ja rajojen kokeilun aikaa

Yläasteelle siirryin todella mielelläni. Siinä iässä sitä haluaa koko ajan kasvaa vanhemmaksi ja siksi yläasteelle siirtyminen tuntui hienolta. Koulu oli nyt Ranuan keskustassa, mikä tarkoitti koulumatkan sekä koko koulupäivän pitenemistä. Koulu alkoi aina yhdeksältä, joten bussiin täytyi nousta joka

aamu kello kahdeksan ja takaisin bussi lähti koulunpihalta kolmelta iltapäivällä. Koulu oli myös aiempaa koulua huomattavasti isompi, sillä siellä oli nyt noin 300 oppilasta, johon mahtuikin monenlaisia persoonia. Oma opettajaa ei myöskään enää ollut, vaan lähes kaikkia aineita opetti eri opettajat. Se tietenkin mahdollisti opetuksen monipuolisuuden ja aiheiden syvyyden, kun aineenopettajilla oli enemmän tietoa opetettavasta aineesta. Vaihtelua opetukseen toi myös se, että esimerkiksi fysiikan ja kemian luokissa oli erilaisia opetukseen hyödynnettäviä välineitä, joita alakoulussa ei ollut. Yläasteella meillä oli myös tasokokeita muun muassa matematiikassa, mikä määritteli, kumpaan ryhmään kuulut. Oli siis niin sanottuja hyvien ja huonojen ryhmiä.

Välitunnit ne vasta olivatkin yläasteella täysin erilaiset. Oltiin kuulemma liian vanhoja enää pelaamaan pelejä tai urheilemaan. Sen sijaan maleksittiin ja kierrettiin koulua, osa poltti tupakkaa ja jotkut pinnasivat käydäkseen lähikaupassa. Kyseenalaistimme myös jatkuvasti opettajia ja heidän opettajuuttaan, mikä johtui siitä, että opettajien auktoriteetti oli paljon heikompi, mitä se alakoulussa oli ollut.

Koko peruskoulua ajatellen olin kaiken kaikkiaan koulussa melko hyvä. Sanoisin, että ehkä vähän reilun kasin oppilas. Olin kuitenkin luonteeltani hieman huomionkipeä sekä rauhaton, ja jouduinkin ajoittain ongelmiin opettajien kanssa. Vaikka pärjäsinkin koulussa hyvin, en suuremmin pitänyt koulunkäynnistä. Parasta oli välitunnit ja liikunta ja muu ei peruskoulussa oikein kiinnostanutkaan. Yläasteen päädyin kuitenkin jatkamaan lukioon, mikä tosin itselleni oli aina ollut melko itsestään selvä asia.

Maleksimisesta totisempaan opiskeluun siirtyminen

Yläasteen opinto-ohjaus antoi itselleni lukiosta sellaisen kuvan, että koulu on raskasta ja vaativaa ja siellä on vaikea pärjätä. En kuitenkaan halunnut ammattikouluun, koska siellä ei ollut sellaista alaa, joka minua kiinnostaisi, ja vaikken panostanutkaan opiskeluun, perusajatuksena minulla oli halu mahdollistaa itselleni parempi koulutus. Olin myös aiemmin käynyt muutamissa ylioppilasjuhlissa ja huomannut, että ylioppilastutkintoa arvostetaan hurjasti, mikä lisäsi kiinnostustani ja haluani mennä lukioon ja valmistua ylioppilaaksi. Sain myös näin kolme vuotta lisää aikaa miettiä, miksi haluan tulla isona, mikä taitaa edelleenkin olla useiden opiskelijoiden syy hakea lukioon.

Lukio oli loppujen lopuksi hyvinkin erilainen kuin yläaste. Kaikki olivat nyt vähän enemmän tosisaan opiskelun suhteen lukuun ottamatta paria kaveria, jotka jättivätkin lopulta lukio-opintonsa kesken. Emme myöskään enää olleet vain “hankalia lapsia”, vaan melkein vertaisia opettajien kanssa, tai siltä se ainakin tuntui. Opettajakunnastakin löytyi nyt muutama innostava opettaja, tosin yläasteella en ehkä olisi ollut edes innostettavissa. Erityisesti mieleeni jäi lukioni historian ja matematiikan opettajat. Muistan haastaneeni ja kyseenalaistaneeni matikanopettajaa jatkuvasti siitä, ettei matikkaa tarvittu, ellei aikoisi matematiikanopettajaksi. Sen sijaan, että opettaja olisi sivuuttanut kommenttini,

hän etsi joka tunnille erilaisia matikan sovelluksia ja esimerkkejä sen hyödyntämiseen. Se oli mielestäni erityisen onnistunutta opiskelijan innostamista ja tiedon syventämistä. Myös historian opettajan opetustyyli oli minua innostava. Teimme paljon näytelmiä ja opettaja ei vain luennoinut vaan kyseli meiltä ja kirjoitimme muistiinpanot yhdessä. Se oli todella erilaista opetusta, johon olin peruskoulussa tottunut.

Koulu-urani viimeinen taipale alkaa

Jatkokoulutukseen hakeutuminen oli minulle haastavaa, koska minulla ei ollut tiettyä erityisosaaamista, paitsi historia, josta kirjoitinkin laudaturin. Sisään pääsyn vaikeus kuitenkin yllätti, joten hain luokanopettajakoulutukseen. Pääsin kokeesta ja haastattelusta eteenpäin opetusnäyttöihin asti, mutta kamalan jännityksen takia en päässyt sisään. Olin myös aiemmin ollut eräässä insinööritoimistossa töissä yhden kaverini kanssa ja toimiston sen aikainen omistaja olisi myynyt sen minulle ja kaverilleni, mikäli olisimme valmistuneet insinööreiksi. Olisi siis ollut loogista lähteä opiskelemaan insinööriksi, mutta en uskonut taitoihini ja lisäksi halusin etsiä oman tieni, enkä mennä helpoimman kautta. Niihin aikoihin olin myös tavannut nykyisen vaimoni, joka halusi Rovaniemen yliopistoon opiskelemaan taidetta. Siispä tutkin Rovaniemen yliopiston tarjontaa ja hain sinne. Aluksi opiskelin siellä hallinto-oikeutta, mutta se osoittautui melko puuduttavaksi, eikä se oikein minua kiinnostanutkaan. Sen sijaan huomasin, että pärjäsin kansantaloustieteissä todella hyvin ja se oli mielestäni tosi mielenkiintoista. Aloin siis lukemaan taloustieteitä.

Yliopistoon mennessä ajattelin, että kaikki sinne päässeet ja siellä opiskelevat ovat jotain yli-ihmisiä, ja ettei minulla ole mitään mahdollisuuksia pärjätä siellä. Nousin kuitenkin luokan parhaimmiston ja vasta näihin aikoihin minun itsetuntoni opiskeluun ja osaamiseen liittyen alkoi kehittyä. Taloustieteen opinnot vastasivat odotuksiani ja olin tosi tyytyväinen päätöksestäni vaihtaa pääaineeni siihen. Koin kuitenkin, että yliopiston opettajien osaaminen loppui kesken, sillä heillä oli vain pintapuolista tietoa ja teoriaa eikä minkäänlaista kokemusta todellisuudesta. En siis saanut aina vastauksia kaikkiin kysymyksiini, mikä oli pettymys.

Opintojen päätyttyä olo oli erityisen hyvä. Pitkä opintoputki oli takana ja alkoi elämä, johon olin tähdännyt. En myöskään kokenut tarvitsevani enää muita tutkintoja, vaan ajattelin, että seuraavan kerran opiskelen vain tarpeeseen. Koska kuitenkin valmistuin syvän laman aikana, eikä tutkintoni ollut yhtä selkeä kuin esimerkiksi lääketieteellisestä valmistuneilla, minulla oli pelko töiden saamisesta sekä pysyvyydestä. Sain kuitenkin peloista huolimatta töitä ja työurani pääsi alkuun. Urani aikana en ole hankkinut itselleni muita tutkintoja, mutta joitain koulutuksia olen käynyt ja joihinkin eri tehtäviin on vaadittu erikoistumista. Olin aluksi kunnalla töissä asiamiehenä, mutta kun varsinaisen työurani aloitin, tulin suoraan valmiiseen koulutusohjelmaan, jossa minut valmennettiin esimieheksi. Olen myös pyrkinyt omatoimisesti pätevoitymään kirjoja lukemalla.

Koulu-ura suuressa roolissa muovaamassa minusta minua

Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen omaan koulu-uraani. Olisin toki voinut nuorempana opiskella toisemmin, mutta kypsäksi kasvamista on vaikea itse nopeuttaa. Koen, että oma perheeni vaikutti ilman muuta omaan käsitykseeni ja ajatuksiini koulunkäynnistä. Elin todella opiskeluyönteisessä perheessä, joten taustalla aina ymmärsin, että opiskelu kannattaa. Kun mietin koko koulu-uraani, niin onhan se ollut todella suuressa roolissa muovaamassa minusta minua. Yliopisto-opinnot eivät pelkää opettaneet minulle teoriaa ja uusia tietoja, vaan ne opettivat myös laajemmin ajattelemaan omilla aivoilla, arvioimaan itseäni sekä muita, testaamaan asioita sekä ajattelemaan kriittisesti ja analyytisesti. Talouspuolen koulutus opetti minua myös hahmottamaan taloutta ja ymmärtämään, millä logiikalla talous toimii. Olen siis oppinut koulu-urani aikana paljon hyödyllisiä taitoja, joita missä vaan työssä sekä tavallisessa arjessa olisi hyvä osata. Lopuksi haluan vielä muistuttaa omien kokemusteni valossa, että opettajana on tärkeää muistaa olla kannustava, kuunteleva sekä reilu oppilaita kohtaan, enemmän kuin korostaa vahvaa auktoriteettia. Näin opettajaoppilassuhteesta muodostuu toimiva, ja kaikilla on mukavampaa.

Muistelu ylöskirjattu tammikuussa 2021.

Koulumuistot: Vesapekka Kärnä

Muistelun ylöskirjannut: Senni Kärnä

Tekstin julkaisutiedot: Vesapekka Kärnä & Senni Kärnä 2021. Oma äiti opettajana –Poikkeuksellinen aloitus koulu-uralle. Kasvatuksen historian ENSYklopedia. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura. URL https://www.kasvhistseura.fi/sites/kasvhistseura.fi/files/Oma%20C3%A4iti%20opettajana%20E2%80%93%20poikkeuksellinen%20aloitus%20koulu-uralle%20Vesapekka%20K%C3%A4rn%C3%A4n%20koulumuistoja%201970-%20ja%201980-luvuilta_1.pdf